

RAAP-NOTITIE 5419

Plangebied Rijksweg 239 te Hurdegaryp

Gemeente Tytsjerksteradiel

Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en
karterend booronderzoek

Archeologisch Adviesbureau

10000 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

250 na Chr.

1650 na Chr.

Colofon

Opdrachtgever: Provincie Fryslân

Titel: Plangebied Rijksstraatweg 239 te Hurdegaryp, gemeente Tytsjerksteradiel;
archeologisch vooronderzoek: een bureau- en karterend booronderzoek

Status: eindversie

Datum: 11 februari 2016

Auteurs: *drs. H.W. Veenstra & E.J.M. van der Zwet*

Projectcode: TYRIJ

Bestandsnaam: NO5419_TYRIJ.docx

Projectleider: drs. H.W. Veenstra

Projectmedewerkers: E.J.M. van der Zwet & T.M. Perger

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 3986735100

Autorisatie: drs. J.Y. Huis in 't Veld

Bevoegde overheid: Provincie Fryslân

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2016

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1 Inleiding

1.1 Administratieve gegevens

- *type onderzoek*: een bureau- en karterend booronderzoek
- *bevoegde overheid*: gemeente Tytsjerksteradiel
- *datum veldonderzoek*: 2 februari 2016
- *locatie*:
 - *naam*: plangebied Rijksweg 239 (figuur 1)
 - *plaats*: Hurdegarijp (Quatrebras)
 - *gemeente*: Tytsjerksteradiel
 - *provincie*: Friesland
 - *oppervlakte plangebied*: circa 0,66 hectare
 - *kaartblad topografische kaart van Nederland, schaal 1:25.000*: 6D
 - *centrumcoördinaten (X/Y)*: 194550/581650
- *afbakening onderzoekszone*: straal van 300 m rondom het plangebied
- *ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer*: 3986735100
- *documentatie*: de documentatie van het project wordt bij RAAP bewaard onder de projectcode TYRIJ en wordt binnen een termijn van twee jaar overgedragen aan het Noordelijk Archeologisch Depot te Nuis.

1.2 Aanleiding en doelstelling

In het plangebied zijn bodemingrepen gepland (zie § 2.5 voor een verdere beschrijving) die mogelijk bedreigend zijn voor eventuele archeologische waarden. Ten behoeve van de omgevingsvergunning zijn daarom op basis van de richtlijnen van de FAMKE een bureau- en karterend booronderzoek uitgevoerd.

De doelstelling van het onderzoek is het vaststellen van de archeologische waarde van het plangebied. Hiertoe is inzicht in de bodemopbouw en de gaafheid ervan van belang en dient te worden onderzocht of in het terrein archeologische resten aanwezig zijn.

1.3 Onderzoeksvragen

1. Zijn de archeologische relevante niveaus intact?
2. Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?
3. Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?
4. Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?

1.4 Randvoorwaarden

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; <http://www.sikb.nl>), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden.

Archeologische perioden				
Tijdperk			Datering	
Recente tijd			1945	
Nieuwe tijd	C		1850	
	B		1650	
	A		1500	
Middeleeuwen	Laat B		1250	
	Laat A		1050	
	Vroeg	D: Ottoonse tijd		900
		C: Karolingische tijd		725
		B: Merovingische tijd		525
		A: Volksverhuizingstijd		450
		Romeinse tijd		
Midden		70 na Chr.		
Vroeg		15 voor Chr.		
Prehistorie	IJzertijd	Laat		250
		Midden		500
		Vroeg		800
	Bronstijd	Laat		1100
		Midden		1800
		Vroeg		2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat		2850
		Midden		4200
		Vroeg		4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat		6450
		Midden		8640
		Vroeg		9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat		12.500
		Jong B		16.000
		Jong A		35.000
		Midden		250.000
		Oud		

tabell1 standaard Archeologisch RAAP 2014

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek dient om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Hiervoor worden verschillende bronnen gebruikt (zie literatuurlijst).

2.2 Geomorfologie en bodem

Geomorfologie ontleend aan het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS3): het plangebied bestaat uit een grondmorene, deels met welvingen, bedekt met dekzand, zwak golvend (code 3L2).

- *Bodem volgens bodemkaart:* de bodem in het plangebied bestaat uit podzolgronden met lemig fijn zand en een tenminste 0,2 m dikke laag keileem beginnend tussen 0,4 en 1,2 m (code cHn23x).

2.3 Archeologische gegevens

- *bekende archeologische vindplaatsen volgens ARCHIS3 in een straal van 300 m rond het plangebied:* geen
- *eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving volgens ARCHIS3:* circa 50 m ten zuidwesten van het plangebied is een pingoruïne aangetroffen (ARCHIS-onderzoeksmelding 63143)
- *bekende archeologische gegevens uit andere bronnen:* geen

2.4 Historische situatie

Voor het onderzoek naar de historische situatie is gebruik gemaakt van diverse historische en topografische kaarten en de Kadastrale Minuut uit het begin van de 19e eeuw (zie literatuurlijst, <http://www.frieslandopdekaart.nl>, <http://topotijdreis.nl>)

- *historisch gebruik:* op geen van de geraadpleegde kaarten is in het plangebied bebouwing aangegeven. Vermoedelijk is het plangebied altijd in gebruik geweest als akker of grasland. Rond 1928 is ter hoogte van de huidige bebouwing direct ten zuidoosten van het plangebied (langs de straatweg) wel een huis opgetekend. Rond 1960 lijkt dit huis te zijn vervangen door een veel groter gebouw.
- *consequentie voor de archeologie:* het gebruik als akker of grasland (inclusief eventuele egalisatie en/of verploeging) kan de top van een eventueel aanwezig archeologisch niveau hebben aangetast.

2.5 Huidige en toekomstige situatie

- *huidig gebruik*: grasland
- *toekomstig gebruik*: een deel van het plangebied zal worden gebruikt voor de aanleg van een ontsluitingsweg voor het bedrijf Tjeerd Visser Koekbakkerijen. Het is onbekend hoe diep de geplande bodemingrepen zullen reiken.
- *consequentie voor de archeologie*: het huidige gebruik heeft vermoedelijk geen grote invloed op de in het gebied verwachte archeologische waarden (tenzij er wordt gediepploegd), maar het toekomstige gebruik mogelijk wel.

2.6 Gespecificeerde archeologische verwachting/advies

- *gespecificeerde archeologische verwachting*: het archeologische relevante niveau voor zowel de periode Steentijd-Bronstijd als de periode IJzertijd-Middeleeuwen bevindt zich direct onder de bouwvoor in de top van het dekzand. Door het agrarisch gebruik is de eigenlijke top van dekzand mogelijk opgenomen in de bouwvoor.
Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek geldt voor het plangebied voor beide genoemde perioden een middelhoge archeologische verwachting.
- *archeologisch advies*: volgens de FAMKE (Friese Archeologische MonumentenKaart Extra; <http://www.fryslan.nl/famke>) is voor het plangebied voor de periode Steentijd-Bronstijd alleen onderzoek noodzakelijk bij bodemingrepen die groter zijn dan 2,5 ha. Voor de periode IJzertijd-Middeleeuwen is een karterend onderzoek 3 nodig (6 boringen per ha of minimaal 6 boringen per plangebied). De provincie heeft voorgeschreven dat een booronderzoek moet worden uitgevoerd met aandacht voor beide perioden. Er dienen zes boringen te worden gezet, verspreid over het plangebied tot een diepte van 0,25 m in de C-horizont van het dekzand (indien aanwezig). Indien locaties met een intacte podzolbodem worden aangetroffen, moeten megaboringen worden gezet, waarbij de bovenste 0,3 m van het dekzand wordt gezeefd op zoek naar archeologische vondsten en indicatoren zoals vuursteenartefacten en houtskool.

3 Veldonderzoek

3.1 Methode

- *positie boringen*: regelmatig verspreid over het plangebied (figuur 2)
- *gebruikt boormateriaal*: gutsboor (diameter 2 cm)
- *totaal aantal boringen*: 7
- *minimaal geboorde diepte*: 0,9 m -Mv.
- *maximaal geboorde diepte*: 1,37 m -Mv.
- *boorbeschrijvingen*: lithologisch conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989).
De uitgebreide boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel) zijn opgenomen in bijlage 1.
- *X-, Y- en Z-coördinaten boringen gemeten met*: RTK-GPS

3.2 Resultaten

Laagopeenvolging

De laagopeenvolging in het plangebied wordt van boven naar beneden beschreven (lithologisch) en geïnterpreteerd (lithogenetisch). De bouwvoor bestaat uit een 0,43 tot 0,7 m dikke laag matig humeus zand (grijsbruin, matig siltig, matig fijn zand). Hieronder bevindt zich in het algemeen een 0,13 tot 0,4 m dikke laag donkergeel tot lichtgeelgrijs dekzand (matig siltig, matig fijn zand). Het betreft de C-horizont van een podzolbodem. Waarschijnlijk is de podzolbodem in het plangebied (grotendeels) opgenomen in de bouwvoor. Onder het dekzand ligt keizand (lichtgrijs, matig siltig, matig grof, licht grindig zand) en/of keileem (lichtgroengrijze, sterk zandige, zwak grindige leem). In boring 7 ontbreekt het dekzand en bevindt zich onder de bouwvoor direct keizand (zie figuur 2).

In boring 2 bevindt zich tussen de bouwvoor en het dekzand een 0,05 m dikke laag veraard veen (donkerzwartbruin, mineraalarm veen). In het dekzand, dat hier enkele decimeters lager ligt dan in het overige deel van het plangebied, is geen podzolbodem herkend.

Archeologie

In de boringen zijn geen aanwijzingen voor een archeologische vindplaats aangetroffen.

4 Samenvatting

4.1 Conclusies

In deze paragraaf worden de conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de onderzoeksvragen (zie § 1.3).

1. *Zijn de archeologische relevante niveaus intact?*

De laagopeenvolging in het plangebied bestaat over het algemeen uit een bouwvoor op dekzand op keizand en/of keileem. Het archeologisch relevante niveau (de top van het dekzand) is (grotendeels) verstoord.

2. *Heeft dat gevolgen voor de archeologische verwachting?*

De archeologische verwachting kan voor zowel voor de periode Steentijd-Bronstijd als de periode IJzertijd-Middeleeuwen naar laag worden bijgesteld.

3. *Zijn er aanwijzingen voor (grotere) archeologische nederzettingen?*

Het onderzoek heeft geen aanwijzingen voor een archeologische vindplaats opgeleverd.

4. *Is archeologisch vervolgonderzoek noodzakelijk?*

Archeologisch vervolgonderzoek wordt niet noodzakelijk geacht (zie § 4.2).

4.2 Aanbevelingen

De resultaten van het onderzoek geven geen aanleiding om archeologische maatregelen (planaanpassing, vervolgonderzoek, etc.) aan te bevelen. Vanuit archeologisch oogpunt bestaat er geen bezwaar tegen het uitvoeren van de geplande bodemingrepen.

Wanneer bij de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, moet hiervan direct melding gemaakt worden bij de bevoegde overheid (gemeente Tytsjerksteradiel).

Contactpersoon RAAP: drs. H.W. Veenstra (0512-589140).

Literatuur

- Eekhoff, W.**, 1859. *Nieuwe atlas van de provincie Friesland*. Leeuwarden.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- Robas Producties**, 1990. *Historische Atlas Friesland. Chromotopografische Kaart des Rijks schaal 1:25.000*. Uitgeverij Robas Producties, Den Ijp.
- Schotanus à Sterringa, B.**, 1718. *Uitbeelding der Heerlijkheit Friesland; zoo in 't algemeen als in haare XXX bijzondere Grietenijen*. François Halma, Ljouwert (Facsimile-uitgave 1979).
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990**. *Grote Historische Atlas van Nederland, schaal 1:50.000; Deel 2: Noord-Nederland 1851-1855*. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, Groningen.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen (inclusief lithologisch profiel)

Figuur 1. Ligging van het plangebied (rood). Inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen (inclusief litho- logisch profiel)

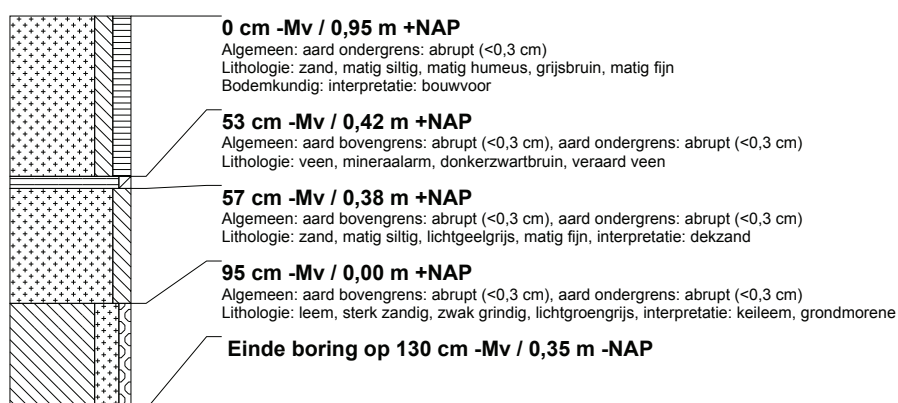
boring: TYRIJ-1

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.589, Y: 581.698, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 1,01, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

boring: TYRIJ-2

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.536, Y: 581.678, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 0,95, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

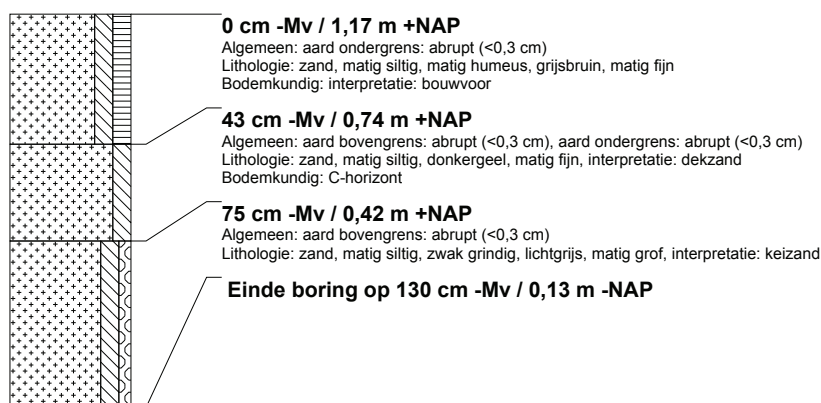
boring: TYRIJ-3

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.536, Y: 581.678, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 1,12, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

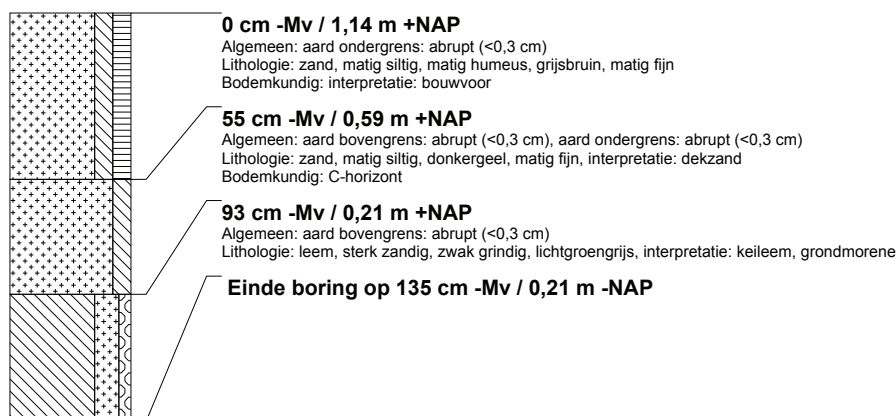
boring: TYRIJ-4

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.566, Y: 581.679, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 1,17, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

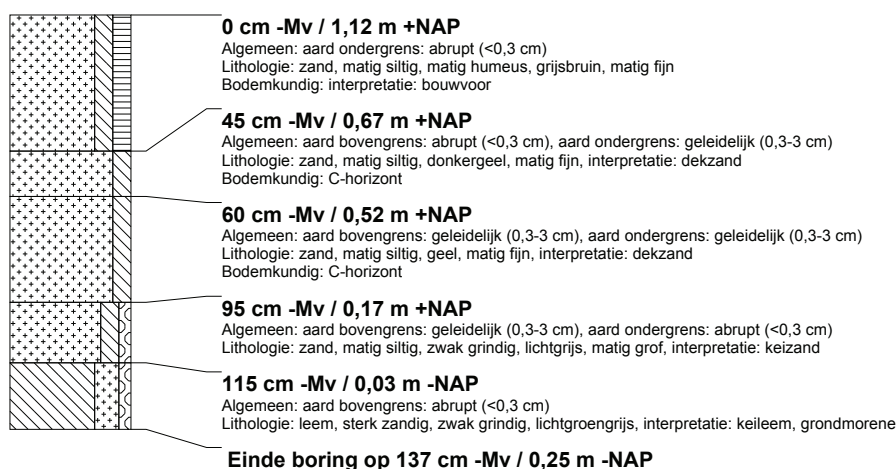
boring: TYRIJ-5

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.556, Y: 581.647, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 1,14, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

boring: TYRIJ-6

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.546, Y: 581.617, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 1,12, precisie hoogte: 1 dm, referentievlak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

boring: TYRIJ-7

beschrijver: HWV, datum: 1-2-2016, X: 194.559, Y: 581.595, precisie locatie: 1 m, coördinaatsysteem: Rijksdriehoeksmeting, kaartblad: 6D, hoogte: 0,90, precisie hoogte: 1 dm, referentievak: Normaal Amsterdams Peil, methode hoogtebepaling: GPS, boortype: zandguts-2 cm, doel boring: archeologie - kartering, landgebruik: grasland, vondstzichtbaarheid: slecht, provincie: Fryslân, gemeente: Tytsjerksteradiel, plaatsnaam: Hurdegaryp, opdrachtgever: Provincie Fryslân, uitvoerder: RAAP Noord

